

НІМЕЧЧИНА

Офіційна назва – Федеративна Республіка Німеччини (ФРН)

Склад території – 16 земель

Член міжнародних організацій – ООН, НАТО, Європейський Союз та ін.

Офіційна мова – німецька

Релігія – християнство (протестантизм, католицизм)

Столиця - Берлін

Площа країни - 357 тис. км²

Кількість населення (на 2017 р.) - 82,5 млн. чол.

Форма правління - парламентська республіка

Адміністративний устрій - федеративна держава

Місце країни у світі та регіоні

Німеччина – лідер об'єднаної Європи. Вона посідає *4-те місце у світі та 1-ше в Європі за валовим внутрішнім продуктом (ВВП), 11-те місце в світі та 3-тє в Європі – за золотовалютними резервами. За військовою потужністю Німеччина – 8-ма держава у світі та 4-та в Європейському регіоні.* Країна посідає *7-ме місце в світі та 1-ше в Європі за рівнем прямих іноземних інвестицій; 4-те місце в світі та 1-ше в Європі за рівнем науково-дослідницької активності.*

Сучасні успіхи німецької економіки забезпечено дією чинників, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Основні з них: економіко-географічне положення (ЕГП), працересурсний, науково-технічний, споживчий, природно-ресурсний потенціал, зважена соціальна та економічна політика уряду.

Економіко-географічне положення

Важливою передумовою розвитку національної економіки Німеччини є її ЕГП. Німеччина розміщена в субрегіоні *Західна Європа*. Вона межує суходолом з *дев'ятьма державами*. Країни-сусіди Німеччини – це переважно високорозвинуті держави, її партнери в Європейському Союзі. Усі сусідні країни, крім Швейцарії та Австрії, входять до військово-політичного блоку НАТО. Німеччина розташована на перетині найважливіших транзитних шляхів сполучення Європи. Вона має *вихід до Північного та Балтійського морів*. Країна наближена до важливих мінерально-сировинних баз Європи.

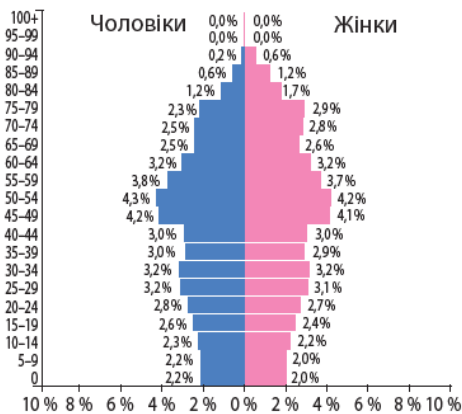
Працересурсний потенціал

Демографічна ситуація в Німеччині характеризується *I типом відтворення населення*. Народжуваність низька: *8,5 осіб/тис.* Смертність перевищує народжуваність у *1,5 рази – 11,6 осіб/тис.* Через те головною проблемою країни є *депопуляція*: *від'ємний природний приріст становить -3,1 осіб/тис., середній вік населення – 41,6 року, тривалість життя в країні – 80,57 року.*

Наприкінці ХХ ст. у Німеччині гостро постали *дві проблеми: зростаюче безробіття та брак висококваліфікованих фахівців і робітників у непопулярних сферах діяльності*. Нині рівень безробіття знизився з *12% до 5%*, а дефіцит робочої сили вдалося подолати через заохочення притоку іноземних робітників.

У сучасних умовах відбувся перерозподіл зайнятого населення в секторах національної економіки Німеччини. Зменшилася частка працюючих у первинному й вторинному секторах. Водночас зросла зайнятість у третинному секторі – *сфері послуг (понад 73,8 %)*. Високою є зайнятість серед жінок.

Німеччина – *однаціональна держава*. *91,5 % її населення становлять німці*. Серед осіб з міграційним минулим, які отримали німецьке громадянство, переважають *турки (2,4 %), греки, росіяни, італійці, поляки, серби, хорвати, іспанці*. У Німеччині живе близько *20 тис. осіб української діаспори*.

Науково-технічний потенціал

Неабиякі наукові досягнення дають німецьким компаніям значні переваги в конкурентній боротьбі. Держава підтримує фундаментальні дослідження, участь німецького наукового середовища у міждержавних наукових програмах у рамках ЄС, стимулює запровадження наукового доробку в малий бізнес. *За часткою витрат ВВП на наукові дослідження (близько 3 %) Німеччина входить до топ-5 країн світу.*

Уряд Німеччини приділяє велику увагу використанню відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Так, країна посідає *2-ге місце в світі за використанням сонячної енергії*, а у 2004 р. у ФРН було введено в експлуатацію *найбільшу в світі сонячну електростанцію.*

Природно-ресурсний потенціал

Природні умови Німеччини в цілому *сприятливі* для розвитку господарської діяльності.

Клімат країни помірний, перехідний від морського до помірно-континентального. Такі кліматичні особливості визначають спеціалізацію сільського господарства.

У минулі століття на розміщення німецької промисловості суттєво впливали мінеральні ресурси. Нині більшість родовищ виснажено. Через те Німеччина стала країною, *залежною від імпорту мінеральної сировини.*

Хоча країна має багато повноводних річок (*Рейн, Дунай, Ельба*), вона відчуває *дефіцит водних ресурсів* через великі потреби виробництва. Незначний гідроенергопотенціал річок, що стікають з Альп, майже повністю залучений у виробництво. Велику роль у судноплаванні крім річок *відіграють канали.*

Родючі бурі лісові ґрунти розміщені на рівнинах центру та півдня. На півночі переважають кислі дерново-підзолисті ґрунти. *Лісові ресурси обмежені.*

Зважена соціальна та економічна політика уряду

Успіхи німецької економіки є наслідком дотримання принципів моделі соціально-економічного розвитку, що її було прийнято після Другої світової війни. В основу *німецького «економічного дива»* покладений *змішаний, соціально-ринковий тип економічної системи*, який поєднує свободу ринкових відносин з державним регулюванням економіки. При цьому основний акцент робиться на соціальному забезпеченні. У центрі системи – підприємницька діяльність держави. На соціальні програми Німеччина витрачає понад третину ВВП.

Система розселення

Для Німеччини характерні *дуже високі показники середньої густоти населення та високий рівень урбанізації.* Середня густота населення становить 231,1 осіб/км². Особливо густо заселений *старий промисловий пояс Рур*, де густота населення коливається від 1 000 до 5 000 осіб/км².

Рівень урбанізації *високий – 75,1 %.* На відміну від інших країн Європи в Німеччині немає єдиного центру міського розселення. Деякі міста в минулому були столицями німецьких князівств, що згодом стали федеральними землями у складі федеративної країни. Розширенню системи міст сприяв також розвиток мережі німецьких університетів. Нині в країні існує *13 надвеликих міст* з населенням понад 500 тис. осіб, у т. ч. *4 міста-мільйонери.* Найбільшими осередками розселення стали *міста-мільйонери: на сході – Берлін (3,54 млн осіб), на півночі – Гамбург (1,82 млн осіб), на півдні – Мюнхен (1,42 млн осіб).* Унаслідок субурбанізації навколо міст сформувалися міські агломерації. У західній частині країни сформувалася найбільша у Європі *Рейнсько-Рурська міська агломерація* (11 млн осіб), яка разом з агломерацією *Рандстад* у Нідерландах утворює *Прирейнський мегаполіс.* Серед понад 100 міст, які входять до складу *Рейнсько-Рурської*

агломерації, існує четверте за кількістю жителів у Німеччині місто-мільйонер Кельн (1,03 млн осіб). До світових міст Німеччини належать Франкфурт-на-Майні, Мюнхен, Дюссельдорф, Гамбург, Штутгарт і Кельн.

Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни

Німеччина першою з високорозвинутих країн перейшла до *постіндустріальної економіки*. У структурі ВВП знизилася частка первинного та вторинного секторів економіки та зросла частка третинного сектору. Зокрема, скоротився випуск продукції традиційних виробництв вторинного сектору – чорної металургії, суднобудування, виробництва тканин та одягу. У чорній металургії перенесений акцент з виплавки сталі на виробництво труб, інших сталевих виробів, машин та обладнання. За таких умов у старому промисловому районі Німеччини Рурі після структурних змін домінування важкої промисловості зійшло нанівець. Натомість сформувався третинний сектор, що представлений торговими концернами, великими підприємствами з логістики.

У Німеччині триває *реіндустріалізація*. У сучасній німецькій переробній промисловості 100 найбільших фірм дають 60 % загального обігу і забезпечують роботою понад 50 % усього населення. Продукція *концернів BASF, Hoechst і Bayer* становить понад 30% продажів хімічного виробництва Німеччини. *Siemens і Bosch* виробляють 20% електротехніки, *Daimler-Benz і Volkswagen* забезпечують 15 % виробництва автомобілів, компанія *Merck* – один з лідерів світового фармацевтичного ринку. Дрібні та середні виробники створюють близько половини ВВП у країні та забезпечують понад 60 % робочих місць.

ДОМІНУЮЧІ СКЛАДНИКИ ЕКОНОМІКИ НІМЕЧЧИНИ		
ТРЕТИННИЙ СЕКТОР	ВТОРИННИЙ СЕКТОР	ПЕРВИННИЙ СЕКТОР
<ul style="list-style-type: none"> • Фінансова діяльність • Транспорт • Державне управління • Туризм • Освіта та наука • Торгівля 	<ul style="list-style-type: none"> • Виробництво машин та устаткування • Хімічні виробництва • Виробництво харчових продуктів і напоїв • Відновлювальні джерела енергії 	<ul style="list-style-type: none"> • Тваринництво: скотарство, свинарство. Птахівництво • Рослинництво: пшениця, цукровий буряк, ріпак, льон-довгунець, хміль, виноград

Домінуючі складники третинного сектору

Соціальна спрямованість державної економічної політики призвела до росту значення в національній економіці Німеччини *сфери послуг*. Її частка у ВВП країни становить 78 %. Особливе місце посіли *фінансова діяльність, транспорт, державне управління, туризм, освіта та наука, торгівля*. Всесвітньо відомими є німецькі *біо- та інформаційні технології*.

Фінансова система Німеччини вирізняється високим ступенем централізації капіталу. Німецькі банки є крупними акціонерами промислових компаній та компаній сфери послуг. Через те вони активно втручаються в процес прийняття бізнес-рішень. Серед банків головну позицію посідає *Deutsche Bank*, який є найбільшим у Євросоюзі. Провідні німецькі банки мають свої дочірні філії в інших країнах Європи.

Франкфурт-на-Майні є найбільшим фінансовим і біржовим центром Німеччини. У ньому розмішуються Федеральний банк, штаб-квартири багатьох комерційних банків. Барометром стану німецької економіки вважають Франкфуртську фондову біржу. Вона відбиває ціни на акції 30 найбільших німецьких компаній.

У зв'язку з центральним розташуванням у Європі та віддаленістю більшої частини території країни від моря важливе значення має розвиток *транспорту*. За пасажиро- та вантажообігом першість утримує *автомобільний транспорт*. Після США Німеччина має найбільшу мережу *автомагістралей у світі*. За протяжністю залізниць Німеччина є лідером у Європі. Мережею високошвидкісних залізниць Німеччина сполучена з Бельгією, Францією, Швейцарією. Великими залізничними вузлами є *Гамбург, Берлін, Франкфурт-на-Майні та Мюнхен*.

Основні зовнішні торговельні перевезення забезпечує *морський транспорт*. Найбільшими морськими портами є *Гамбург і Бремен*. Авіаційний транспорт відіграє важливу роль у перевезенні пасажирів на великі відстані. До найбільших аеропортів-хабів світу належить аеропорт «*Франкфурт*», пасажирообіг якого становить 61 млн пасажирів на рік. Важливе значення для здійснення економічних зв'язків усередині країни відіграє річковий транспорт. Найважливішим міжнародним річковим шляхом є *Рейн. Канал Рейн – Майн – Дунай* є водним шляхом сполучення між Північним і Чорним морями.

Поряд з торгівлею найбільшим сектором у сфері послуг Німеччини є міжнародний туризм. Щорічно Німеччина приймає 31,5 млн осіб. Найпопулярнішими туристичними містами є Берлін, Мюнхен, Гамбург, Баден-Баден.

Велике значення в економіці Німеччини мають освіта та наука. Найкращими вишами Європи є університети Мюнхена, Хайдельберга, Берліна, Бонна, Дрездена.

Німеччина – один із світових осередків розвитку наукових досліджень. У країні працюють три із семи найкращих технопарків у світі, що їх називають «Силіконовою долиною XXI століття»: у Мюнхені, Гамбурзі та Дрездені. З федерального та місцевих бюджетів фінансуються дослідження у сферах охорони здоров'я, програмового забезпечення, телекомунікацій, мультимедіа, мікроелектроніки.

Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни

Німеччина належить до найбільших у світі виробників транспортних засобів, верстатів, приладів, електроніки, хімічних речовин, зокрема фармацевтики, харчових продуктів і напоїв. Найбільші німецькі концерни мають свої філії, виробничі та науково-дослідницькі потужності по всьому світу.

Одним зі стовпів німецької промисловості є багатопрофільне машинобудування. На Німеччину припадає понад 20% світового експорту машин. Щодо найважливішого – виробництва автомобілів країна посідає 4-те місце в світі та 1-ше в Європі за кількістю випущених автомобілів. П'ять найпопулярніших у світі автомобільних компаній: німецькі «Даймлер-Бенц», «БМВ» та «Фольксваген», а також американські, дочірні філії яких працюють у Німеччині, – «Опель» та «Форд» випускають на території країни понад 90% усіх автомобілів. Головними центрами автомобільної промисловості є Вольфсбург, Рюссельсгайм, Кельн, Штутгарт, Мюнхен.

Німеччина посідає 1-ше місце в Європі за виробництвом морських суден, що розвинуте біля морського узбережжя Гамбурга, Бремена. Але це виробництво дуже залежить від іноземних замовлень. Країна спеціалізується на виробництві військових кораблів, а також річкових прогулянкових і круїзних суден.

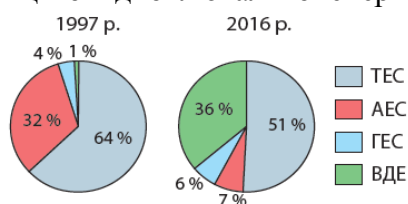
Німеччина бере участь у міжнародних проектах з випуску пасажирських літаків, військової та ракетної техніки.

Велике значення мають також верстатобудування та точне машинобудування. Країна відома своєю оптикою (компанія Carl Zeiss), виробництвом годинників і годинникових механізмів, дитячих іграшок, товарів для моделювання. Найбільшим виробником побутової техніки тривалого використання є концерн Siemens.

Ще з кінця XIX ст. Німеччина стала світовим лідером у розвитку хімічного виробництва. Нині за обсягами виробництва країна поступається лише Китаю, США та Японії. У світі відомі німецькі хімічні концерни Aventis, Bayer, Bosch, BASF. Основною продукцією хімічних виробництв Німеччини є пластмаси та інші полімери, фарби, косметичні засоби.

Німеччина – один із найбільших виробників харчових продуктів і напоїв у Європі. У харчовій промисловості країни переважають підприємства середнього та малого бізнесу, чисельність персоналу яких до 250 осіб. Основними є виробництва м'ясних та молочних продуктів, пива, виноградних вин, кондитерських виробів. Успіх німецької продовольчої продукції ґрунтується на високій якості та смаку, безпеці, оптимальній ціні. М'ясні вироби, такі як шварцвальдська шинка або франкфуртські сосиски, сири «Едамер» та «Гауда», відомі у світі.

За виробництвом електроенергії (648,4 млрд кВт/год – 2016 р.) Німеччина посідає 7-ме місце в світі та 1-ше в Європі. Економіка Німеччини налаштована на перехід від ядерної та викопної енергії до ВДЕ та енергоефективності. Цей проект назвали «німецьким енергетичним поворотом». Сонячні панелі та вітрові турбіни забезпечують до половини споживаної електроенергії. Перехід до ВДЕ зміцнив малий та середній бізнес, а також уможливив самостійне виробництво відновлювальної енергії. В Німеччині відбувається сільська енергетична революція.

Особливості аграрного сектору

Аграрний сектор Німеччини вирізняється *високим ступенем концентрації та індустріалізації*. В агровиробничій сфері країни зайнято близько 20 % населення.

В аграрних відносинах переважають *малі родинні ферми з наділами землі до 20 га*. В останні десятиліття зростає частка великих господарств, що перевищують 50 га, особливо на півночі країни. Кредитуванням та фінансуванням аграрного сектору, а також регулюванням ринків збуту сільгосппродукції опікується держава. Нині Німеччина перетворилася на одного з *найбільших в Європі сільськогосподарського виробника*. Водночас країна не задовольняє потреб населення у продовольстві, тому є одним з найбільших імпортерів сільгосппродукції.

Високопродуктивне *тваринництво дає 70 % вартості сільськогосподарської продукції*. Німеччина має велике поголів'я *великої рогатої худоби, свиней, домашньої птиці*. Найбільший прибуток дає *молочне господарство*, головними районами розвитку якого є *Північнонімецька низовина та Приальпійський район*. Свинарство, птахівництво та м'ясне скотарство розвинуто повсюдно. Вони працюють на імпортних кормах або на власних картоплі, кормових коренеплодах або відходах виробництва цукру. На основі тваринницької сировини налагоджено *виробництво ковбас, твердих сирів, вершкового масла, сметани*.

У *рослинництві кормові культури переважають над продовольчими*. Для потреб тваринництва вирощують *кормовий буряк, кукурудзу, ячмінь, конюшину, люцерну*. Багато фуражного зерна імпортується.

Із *зернових культур вирощують пшеницю та жито*. Спеціальні сорти *ярого ячменю* вирощують для виробництва *пива*. Крім того, у Німеччині налагоджено виробництво *технічних культур: цукрового буряку, льону-довгунцю, ріпаку, соняшнику, тютюну*. Через традиційне для країни виробництво *пива національною культурою став хміль*. У міжгірних улоговинах вирощують *виноград та овочі*. На Північнонімецькій низовині на кислих дерново-підзолистих ґрунтах культивують багато *картоплі*. На півночі країни картоплю усе більше витісняє *кукурудза*, що її тут використовують для кормів у тваринництві.

Характерні риси просторової організації господарства

На території Німеччини склалися *три великі регіони*, що відрізняються своєю спеціалізацією: **Південний, Північний та Східний**.

Південний регіон розвивається найбільш динамічно. Там сконцентровано *новітні виробництва, потужні науково-дослідні та освітні центри* країни: *Мюнхен, Штутгарт*.

Північний регіон – *старий виробничий район*, що склався з орієнтуванням на сировинний чинник. Його найбільш відчутно торкнулася реіндустріалізація. Частина старих виробництв було ліквідовано, інша – зазнала модернізації. Осередками Північного регіону є *Рур, Гамбург, Бремен*.

Східний регіон – це «*нові землі*», які увійшли до складу ФРН у 1990 р. Там відбулося *глибоке реформування економіки на основі поглинання планового господарства*, що панувало протягом 40 повоєнних років, ринковою системою господарювання. Інтеграція та модернізація економіки східних земель ще становить проблему.

Зовнішні економічні зв'язки

Особливістю німецької економіки є її експортна орієнтація. *Основні торговельні партнери Німеччини – це країни ЄС*. Крім того, країна веде активну торгівлю з *США, Індією, Китаєм, Японією*. Велика увага приділяється присутності німецьких фірм на ринках країн Південно-Східної Азії, Латинської Америки, Південної Африки. Серед експортних товарів переважають *машини, транспортні засоби, хімікати, метали та вироби з них, харчові продукти, тканини*. Високий попит в Європі мають *німецька поліграфічна продукція, порцеляна, зброя, мереживо, хутряні вироби, музичні інструменти, побутова техніка, оптичні прилади, спортивний одяг та інвентар, пиво*.

Значне місце у зовнішніх зв'язках Німеччини посідає *діяльність на ринку капіталу*, причому серед інвестицій переважають капіталовкладення в економічно-розвинуті західноєвропейські країни та США. До Німеччини традиційно інвестують капітал США (до 30 % всіх іноземних інвестицій). Близько чверті промислової продукції Німеччини виробляється на підприємствах з участю іноземного капіталу.

Міжнародні зв'язки України з Німеччиною

Німеччина була і залишається *одним з головних економічних партнерів України*, що експортує в нашу країну *продукцію машинобудування, автомобілі, побутову техніка, електроніку, харчові продукти та товари народного споживання*. Особливе місце у німецько-українських відносинах належить інвестиційному співробітництву. *За обсягами прямих інвестицій в*

економіку України ФРН посідає 2-ге місце (після Кіпру) серед країн світу. Співробітництво в соціальній сфері охоплює широкий діапазон питань: охорона навколишнього середовища, гуманітарна та технічна допомога, телекомунікації, культура, вища освіта та науково-дослідницька діяльність тощо. Україна представлена в Німеччині представництвами у Берліні та Мюнхені.

ФРАНЦІЯ

Офіційна назва – Французька Республіка

Склад території – 95 департаментів, особлива територіальна одиниця Корсика, 5 «заморських департаментів», 5 «заморських спільнот», «заморська спільнота з особливим статусом» Нова Каледонія, Французькі Південно-Антарктичні території

Член міжнародних організацій – ООН, НАТО, Європейський Союз та ін.

Офіційна мова – французька

Релігія – християнство (католицизм)

Столиця - Париж

Площа країни - 551,6 тис. км²

Кількість населення (на 2017 р.) - 64,9 млн. чол.

Форма правління - змішана республіка

Адміністративний устрій - унітарна держава

Місце країни у світі та регіоні

Францію називають *«колицкою європейської інтеграції»*, оскільки після Другої світової війни країна стала однією із тих, які ініціювали об'єднання Європи.

- Вона посідає *6-те місце у світі та 3-тє в Європі за ВВП*
- *14-те місце в світі та 4-те в Європі – за золотовалютними резервами*

Франція – *постіндустріальна країна з розвинутою промисловістю*. Франція – *ядерна держава, постійний член Ради Безпеки*.

- *За військовою потужністю країна посідає 6-те місце в світі та 3-тє в Європейському регіоні.*

Франція *була третьою країною світу, яка запустила власний супутник Землі*. Вона має *широку космічну програму і космодром на мисі Куру в Французькій Гвіані*, що розташована у Південній Америці.

Місце Франції у міжнародному поділі праці визначає ряд чинників:

- вигідне економіко-географічне положення
- науково-технічний
- працересурсний
- споживчий
- природно-ресурсний потенціал
- а також історичний чинник.

Економіко-географічне положення

Франція – високорозвинута держава, що займає приморське положення в субрегіоні Західна Європа. Вона межує з високорозвинутими державами, що є її партнерами у Європейському Союзі. Всі сусідні країни, крім Швейцарії, входять до військово-політичного блоку НАТО.

Країна розташована на перетині найважливіших транзитних шляхів сполучення Європи. 2/3 її кордонів – морські. Франція є водночас і середземноморською, й приатлантичною країною. Її морські порти Марсель і Гавр належать до найбільших у світі. В країні споруджено другий у Європі за завантаженням пасажирський аеропорт-хаб «Руассі-Шарль-де-Голль» у Парижі. Сприятливим для розвитку господарства країни є її наближення до важливих мінерально-сировинних баз Європи, Північної Африки, Західної Азії.

Науково-технічний потенціал

Держава бере активну участь у розвитку науки та фінансує науково-дослідницьку роботу, спрямовану на економічний розвиток країни. У найбільшому технополісі Франції «Софія Антиполіс», розташованому біля Ніцци, працює 1 200 технологічних компаній, близько 100 з яких іноземні. Приблизно половина компаній займається дослідженнями, інша половина розвиває інформаційні, біо- та агротехнології. Другим за значенням технополісом Франції є науковий центр у Монпельє. Дослідження ведуться у трьох напрямках: медицина, інформаційні та агротехнології. «Містом науки» називають технополіс Іль-де-Франс, який включає Париж і столичний регіон. У ньому розташовано 9 наукових і технологічних парків. У Ліоні створений великий технополіс, зорієнтований на розробку й виробництво новітніх електронних, фармацевтичних та інших товарів підвищеного попиту.

Працересурсний потенціал

До початку XIX ст. Франція була найбільш багатолюдною країною в Європі. Значні втрати населення країни сталися під час світових війн у XX ст. Нині для демографічної ситуації Франції характерний I тип відтворення населення. Однак рівень народжуваності є достатньо високим: 12,3 осіб/тис.; смертність низька: 9,3 осіб/тис.; природний приріст позитивний: 3 особи/тис. Середній вік населення становить 39,4 року, тривалість життя в країні – 81,75 року.

Для країни характерне позитивне сальдо міграцій. Країна перетворилася на один з основних осередків трудової імміграції. Сюди прибуває багато тимчасових робітників з Португалії, Іспанії, Греції, Італії, Польщі, країн Північної Африки. Зменшилася частка працюючих у первинному та вторинному секторах економіки, натомість зросла у третинному секторі.

Франція – однонаціональна країна. Понад 85 % її населення становлять французи. Незначну частку становлять національні меншини: на сході – ельзасці, на острові Корсика – корсиканці, на північному заході – бретонці. Національне питання у Франції ніколи гостро не поставало. У Франції живе близько 35 тис. осіб української діаспори. Оскільки трудові ресурси Франції вирізняються високим рівнем кваліфікації і високою вартістю, продукція старих французьких виробництв (наприклад, текстильного) стає неконкурентоспроможною на світовому ринку через пропозицію дешевших аналогів із країн, що розвиваються.

Природно-ресурсний потенціал

Природні умови Франції в цілому сприятливі для розвитку господарської діяльності. Понад половину території займають рівнини. Молоді високі гори здіймаються лише на крайньому півдні – Піренеї та південному сході – Альпи.

Клімат на півночі помірний морський, на півдні – субтропічний. Такі відмінності клімату визначають широку спеціалізацію сільського господарства.

Мінеральні ресурси нині сильно виснажено, а добувна промисловість переживає глибоку кризу.

Країна *добре забезпечена водними ресурсами*. Найбільшими річками є *Рона, Луара, Сена, Гаронна, Рейн*. Значний гідроенергопотенціал мають Рона та її альпійські притоки. Морські припливи північно-західного узбережжя Франції використовуються в електроенергетиці.

Найбільш *родючі бурі лісові ґрунти* сформувалися на вулканічних породах Центрального масиву. *Лісові ресурси обмежені*. Країна славиться *природно- рекреаційними ресурсами Лазуровго берега та Альп*.

Історичний чинник

У минулому Франція *володіла третьою за площею на планеті колоніальною імперією й мала володіння в усіх регіонах світу*. Залишками колись великої колоніальної імперії є сучасні заморські володіння Франції. Ці території мають різні правовий статус і рівень автономії, проте всі вони є частиною французької економіки, представлені в парламенті Франції, наділені правом голосу в Європейському парламенті.

Традиційна особливість французької економічної політики – *велика частка державного сектору (57 %)*. Це є наслідком *політики дирижизму* (від фр. diriger – управляти) – активного втручання в керування ринковою економікою з боку держави, що її проводив уряд Франції в середині 40-х рр. XX ст. У 80-х рр. XX ст. країна перейшла *від політики дирижизму до неолібералізму*, тобто посиленню ринкових відносин. Відбулася денационалізація низки великих промислових, банківських і страхових компаній.

У Франції *прийнятий принцип «змішаної економіки»*, що передбачає активну участь як держави, так і приватних осіб в управлінні економічною діяльністю. *Ступінь соціального захисту населення в країні – один з найвищих у світі*. На нього витрачається близько 30 % ВВП. В економіці існує планування на 5 років наперед, але його дотримуються лише державні підприємства. Для приватних воно не є нормативним документом.

Система розселення

Франція є однією з *найбільш густозаселених і високоурбанізованих країн* світу. *Середня густина населення становить 117,7 осіб/км²*. Особливо густо заселені околиці Парижа та Ліона.

Найбільша густина сільського населення (майже 100 осіб/км²) – в районах з родючими ґрунтами. Це Північна Франція, морське узбережжя Бретані, рівнини Ельзасу, долини річок Рона та Сона. У країні сформувалася *радіальна система розселення, в якій домінує Париж*. У столиці та його містах-супутниках зосереджено понад 17 % населення країни (11,3 млн осіб). *Від Парижа віялоподібно розходяться основні осі розселення*. Окремі осі розселення тягнуться вздовж узбережжя Середземного моря та в долинах річок Луари і Гаронни.

Рівень урбанізації – 77 %. Характерна риса урбанізації Франції – *дуже висока концентрація населення у великих містах і міських агломераціях*. Міст-мільйонерів в країні є 5: *Париж (2,2 млн осіб), Марсель (1,6 млн осіб), Ліон (1,4 млн осіб), Лілль (1,3 млн осіб), Тулуза (1,1 млн осіб)*. На сході сформувалася велика поліцентрична міська *агломерація Лотаринзька*. До *світових міст* у Франції належать *Париж та Ліон*. За чисельністю переважають малі й середні міста, а в сільській місцевості – хутори й невеликі села. Околиці Парижа є найбільшим урбанізованим районом Європи. У міських агломераціях відбуваються маятникові міграції: з міст-супутників і сіл люди щоденно їздять на роботу в ядра агломерацій.

Франкофонія

Французька мова є офіційною в 32 країнах світу. Її вважають рідною близько 3%, а використовують як державну 13 % населення світу. 46,3 % франкомовного населення живе в Африці, 44 % – в Європі, 7,6 % – в Америці, 1,8 % – в Америці, 0,3 % – в Океанії.

Франкофонія – франкомовний простір, тобто спілка країн, де говорять французькою мовою. До Міжнародної організації франкофонії входить 56 країн та урядів, що представляють різні держави або частини держав світу, а також 14 спостерігачів. Прапор франкофонії символізує п'ять континентів. Головним критерієм для вступу до організації вважають культурні зв'язки з Францією, що склалися історично. Україна є спостерігачем франкофонії.

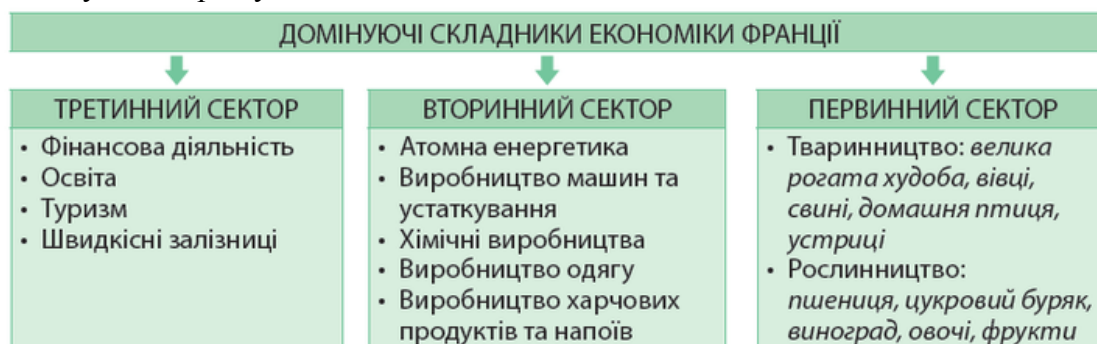
Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни

Франція – *високорозвинута постіндустріальна держава*. Вона *посідає 15-те місце за ВВП на душу населення серед країн Європи та 22-ге – в світі*.

Найбільші французькі фірми є відомими у світі та Європі. Проте за обсягами товарообігу, прибутковістю та кількістю працюючих вони поступаються американським, німецьким і цілому ряду британських компаній.

В останні десятиліття економіка країни зазнала структурних зрушень. У первинному секторі економіки відбулося згорання добувної промисловості. Сільське господарство продовжує відігравати важливу роль в економіці Франції, хоча в ньому зайнято лише 2,8 % населення. У 1,5 раза скоротилося значення вторинного сектору. Так, у переробній промисловості через скорочення традиційних виробництв (чорна металургія, текстильна промисловість) зросла частка новітніх: машинобудування, хімічної промисловості, електроенергетики. Це призвело до занепаду старих промислових районів. *Важливе значення для престижу Франції на світовому ринку має виробництво та продаж предметів розкоші.* В країні сформувався *потужний третинний сектор*, що представлений різноманітними видами послуг. Він охоплює понад *3/4 зайнятого населення* та виробляє *79 % ВВП країни*.

У французькій економіці значною є частка іноземного капіталу, зокрема, у промисловості – до 40 %, сфері послуг – 9 %, в інформатиці та інших новітніх виробництвах – понад 50 %. На підприємствах з іноземним капіталом працює понад 20 % населення. За розмірами іноземних інвестицій у національну економіку Франція посідає 3-тє місце в світі. США та Німеччина найбільше інвестують в країну.

Домінуючі складники третинного сектору

У третинному секторі французької економіки особливе місце посідають *фінансова діяльність, освіта, туризм, швидкісні залізниці*.

Найбільше значення має *фінансово-кредитна система*. Провідне місце в ній посідає банківський сектор. Основна частина банківських операцій припадає на *три банки: «Банк насьональ де Пари», Crédit Lyonnais і Société Générale*. Комерційний банк *Crédit Agricole* обслуговує переважно аграрний сектор економіки. Зростає значення страхових компаній, пенсійних та інвестиційних фондів, фондових бірж. *Париж є найбільшим фінансовим і біржовим центром Франції*.

Французька *система освіти* вважається *однією з найкращих у світі*. Основна її особливість – *доступність безкоштовного навчання в державних вищих навчальних закладах*. Щорічно на освіту витрачається близько 6 % ВВП. Освіту у приватних закладах здобувають лише близько 17 % учнів середньої школи та 14 % студентів вишів. У Франції працює 80 університетів і близько 300 т. зв. вищих шкіл. Топ-200 найкращих університетів Європи – це *15 французьких вишів: університети Парижа, Ліона, Марселя, Бордо, Страсбурга, Монпельє, Тулузи*.

У Франції з початку 90-х рр. ХХ ст. *міжнародний туризм* став одним із найпотужніших видів економічної діяльності. *За обсягом туристичних потоків країна посідає 1-ше місце у світі – 84,7 млн осіб на рік (2015 р.)*. Державним органом, що сприяє розвитку туризму в країні, є Національна рада з питань туризму. Туристична привабливість Франції пояснюється багатими рекреаційними ресурсами та високим економічним потенціалом території. Рекреаційні ресурси представлено великою кількістю пам'яток історії, культури, архітектури й мистецтва, багатоманітністю краєвидів, океанічними й морськими узбережжями, наявністю гірських масивів Альп і Піренеїв, комфортними кліматичними умовами, численними джерелами цілющих вод. Насиченість території соборами, монастирями, палацами, фортецями й музеями є однією з найвищих у світі. *До списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО у Франції внесено 42 об'єкти (2016 р.)*. За цим показником країна поступається лише Італії та Іспанії. Культурні заклади активно використовуються для організації фестивалів, свят, ювілеїв тощо.

Економічний потенціал території полягає в транспортній доступності, наявній мережі культурно-розважальних закладів. Усе це зумовлює *розвиток екскурсійно-пізнавального, лікувально-оздоровчого, спортивного та інших видів туризму в країні*. Найпопулярнішими для

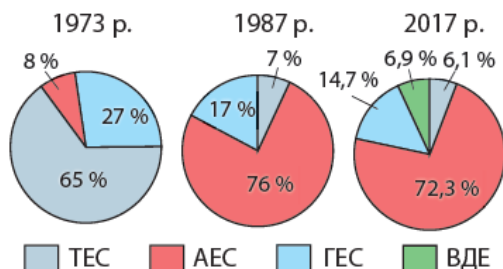
туристів *місяцями у Франції є Париж з його околицями (Іль-де-Франс), Ніцца, Ліон, Руан, Страсбург, Ла-Рошель, Лурд, Бордо, Марсель. Париж називають «світовою столицею туризму».*

Французька **система залізничного транспорту** – одна з найрозвинутіших у Європі. Вона охоплює всю країну й складається з місцевих, нічних та високошвидкісних *потягів TGV*. Франція – *батьківщина швидкісних залізниць у Європі*. Першу гілку було відкрито в 1981 р. між Парижем і Ліоном. Нині усі високошвидкісні залізниці країни сходяться до Парижа. Ними можна дістатися не лише до французьких міст, а й до сусідніх країн: Швейцарії, Бельгії, Нідерландів, Німеччини, Італії, а через підводний Євротунель під Ла-Маншем – до Великої Британії. Високошвидкісні потяги у Франції долають до 320 км/год. Пройшов випробуваннях потяг, який досяг швидкості 575 км/год. Потяги для високошвидкісних залізниць – французького складання.

Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни

Пік розвитку промислових виробництв Франції припав на 60 – 70-ті рр. ХХ ст., коли вони демонстрували середні темпи росту до 7 % на рік. Однак згодом темпи почали спадати. Особливо зменшилося виробництво традиційних товарів: тканин, шкіри, паперу, чавуну і сталі, будівельних матеріалів. Надалі швидкими темпами розвивалися найновітніші наукомісткі промислові виробництва, що посилює конкурентоспроможність французької промислової продукції. На світовому ринку *отримали визнання аерокосмічне та військове виробництво, металообробка, автомобілебудування, електронна та електротехнічна промисловість, кольорова металургія (зокрема обробка рідкісноземельних металів), фармацевтика, парфумерія, хімічна промисловість, атомна енергетика*. Провідні позиції Франція посідає *у робототехніці, засобах зв'язку, виробництві нових матеріалів, біотехнології, мікроелектроніці, енергетиці*.

За **виробництвом електроенергії** (553,4 млрд кВт/год – 2016 р.) Франція посідає *9-те місце в світі та 2-ге в Європі* (після Німеччини). У зв'язку з нестачею паливних ресурсів уряд країни приділяє увагу *розвитку атомної енергетики*. Вона спирається на власну сировинну (уранові руди) та потужну науково-технічну базу. Водночас частину уранових руд довозять з африканських країн: Нігеру та Габону. *У країні діють 19 АЕС*. За *кількістю електроенергії, що виробляється на атомних електростанціях, країна поступається лише США*, а за *часткою атомної енергетики її немає рівних у світі – 72,3 % (2017 р.)*. Виробництво електроенергії перевищує власні потреби на 20 %, тому *країна експортує найбільше електроенергії у світі*.

У Франції проводяться активні наукові дослідження в області атомної енергетики. На півдні країни споруджується Міжнародний експериментальний термоядерний реактор. Électricité de France (EDF) є провідною компанією з виробництва і постачання електроенергії у Франції, а також найбільшим ядерним оператором у світі. 85 % її акцій належить державі. Компанія виробляє 95 % електроенергії без викидів вуглекислого газу.

Провідна роль у промисловості Франції належить **виробництву машин та устаткування**. Найбільше значення має **виробництво автомобілів**, якому належить третина вартості продукції машинобудування. Автомобільну промисловість Франції контролюють *дві найбільші компанії – державна Renault і приватна Peugeot-Citroen*. За останні 30 років виробництво автотранспортних засобів у країні скоротилося вдвічі. Нині за цим показником Франція *посідає лише 10-те місце в світі та 3-тє в Європі*, поступаючись Німеччині, Іспанії та Великій Британії.

Добре розвинуто **авіаційно-космічне виробництво**, в якому Франція успішно конкурує із США. На території Франції швидко розвивається **концерн European Aeronautics Defence and Space (EADS)**. Це транснаціональна фінансово-промислова група з переважанням французького та німецького капіталу за участі Великої Британії та Іспанії. Вона *виробляє пасажирські літаки та гелікоптери, засоби супутникового зв'язку, авіатанкери-дозаправлення для військово-повітряних сил тощо. Найбільший у*

світі пасажирський лайнер Airbus A380, що складений на підприємстві концерну EADS в місті Тулуза, став символом європейської інтеграції.

Високого рівня розвитку досягла **електротехнічна промисловість**, зокрема обладнання для атомних та гідравлічних електростанцій, а також електрокабель. Цей широкий асортимент продукції випускає крупний концерн Alcatel – Alstom. В електротехнічній промисловості також відомий концерн «Томсон», який посідає 1-ше місце у світі за випуском навігаційного обладнання для літаків.

Франція входить у топ-країн світу за виробництвом **хімічної і нафтохімічної продукції**. Серед хімічних виробництв нині переважає «легка хімія». На французькому ринку діє близько 300 парфумерно-косметичних компаній. Абсолютним лідером є корпорація L'Oreal. Виробництва парфумів та ліків зосереджено в Парижі та на його околицях. У країні також налагоджене виробництво хімічних волокон, пластмас, синтетичного каучуку, шин, побутової хімії.

Традиційно визначає міжнародну спеціалізацію Франції **виробництво одягу**. Як правило, у цьому виробництві переважають невеликі майстерні. З великих компаній найбільш відома Christian Dior. Париж традиційно вважається світовою столицею моди.

З традиційних видів діяльності найважливіше значення має **виробництво харчових продуктів і напоїв**. У ньому працює найбільша кількість населення, зайнятого у вторинному секторі економіки, а за вартістю експорту воно поступається лише авіаційно-космічному виробництву. В останні роки зростає виробництво здорових та органічних продуктів. Країна славиться **виробництвом марочних вин, коньяків, лікерів**. У кожній частині країни виробляють свої марки вин: шампанське, бордоське, анжуйське, бургундське, кагор.

У країні одержують близько 400 сортів твердого сиру. Також відомі виробництва м'ясних та молочних продуктів, хлібобулочних та кондитерських виробів, овочевих консервів, соусів, приправ, харчових добавок, морепродуктів. Найбільшою концентрацією підприємств харчової промисловості вирізняються території навколо столиці (Іль-де-Франс), Бретань, землі вздовж річки Луари. Найбільшою харчовою компанією країни є Danone. В «заморських» регіонах Франції виробляють цукор із тростини, ром, ваніль, іланг-ілангову олію, морепродукти, тропічні фрукти, консервують ананаси, пакують креветки.

Особливості аграрного сектору

Франція є найбільшим виробником сільськогосподарської продукції в Європі та одним з найбільших її експортерів у світі. Хоч у країні чисельно переважають дрібні ферми, значну частку продукції виробляють у великих господарствах, що їх всіляко підтримує держава. Основним аграрним виробництвом в країні є **тваринництво**, яке дає 2/3 вартості сільськогосподарської продукції. Франція вирізняється значним поголів'ям великої рогатої худоби, овець, свиней, домашньої птиці. Країна постачає на світовий ринок м'ясо (яловичину, свинину, баранину) та молочні продукти. Традиційним є розведення устриць (90 % європейського виробництва) та жаб.

Рослинництво Франції спеціалізується на вирощуванні зернових культур (пшениці, ячменю, кукурудзи) та цукрового буряку. За виробництвом зерна Франція посідає 1-ше місце в Європі та є найбільшим його експортером у регіоні. У країні висаджують близько 550 сортів винограду. За споживанням овочів на душу населення країна є лідером у світі. Також розводять квіти, в т. ч. для виготовлення парфумів.

Характерні риси просторової організації господарства

Для французької економіки характерним є нерівномірне розміщення продуктивних сил, надзвичайна централізація промислової, фінансової, культурної та політичної діяльності у столичному регіоні. Ще півстоліття тому головних промислових районів у Франції було три: багатопрофільний Іль-де-Франс (Великий Париж), вугільно-металургійний Схід (Лотарингія) та текстильна Північ (Лілль). Через припинення видобутку вугілля та залізних руд, зменшення обсягів текстильного виробництва ці райони стали депресивними. Водночас швидко зростає роль Півдня (Марсель, Тулуза) та Заходу (Бордо, Бретань) країни.

Іль-де-Франс – найпотужніший економічний осередок Франції. Він займає 2 % території країни, там проживає 23 % населення, яке забезпечує виробництво 30 % ВВП. На цій території зосереджено 60 % вишів, 40 % наукових працівників, тисячі високотехнологічних підприємств, 37 % менеджерів і керівників підприємств, 18 з 20 найбільших фінансово-промислових груп і 48 з 50 найбільших компаній Франції. Там розташований найбільший діловий центр сучасної Європи – паризький район

«науки і промисловості» Ла Віл'єт. Іль-де-Франс – найбільший в світі центр туризму, проведення конференцій та виставок, найбільший в Європі технополіс.

З метою подолання територіальних диспропорцій французький уряд проводить регіональну політику з вирівнювання економічного розвитку територій. Для цього, наприклад, на південь країни було перенесено авіаційно-космічне та металургійні виробництва.

Зовнішні економічні зв'язки

Для економіки Франції характерне *негативне сальдо торговельного балансу*. Після вступу країни до Євросоюзу продукція французької економіки втрачає свою конкурентоспроможність через високу вартість євро відносно якості її продукції. Основними *експортними товарами є машини і транспортне обладнання, літаки, військова техніка, пластмаси, хімікати, фармацевтика, залізо і сталь, напої*. Франція є провідним *експортером атомних технологій та технологій зберігання радіоактивних відходів*.

Країна належить до найбільших *імпортерів енергоресурсів, особливо нафти*, що її завозить переважно з Алжиру і країн Перської затоки. Імпортуються також *природний газ і вугілля*. Природний газ надходить з Нідерландів, Росії та Алжиру. З інших товарів *імпортуються машини та обладнання, транспортні засоби, споживчі товари, літаки, хімічні речовини*.

Основними *торговельними партнерами Франції є країни ЄС, переважно Німеччина*. Зростає економічна співпраця з країнами Середнього та Близького Сходу, Африки, Латинської Америки, Східної Європи, Китаєм.

Значне місце в зовнішніх зв'язках країни посідає діяльність на ринку капіталу. Водночас зростає й обсяг іноземних інвестицій в економіку Франції. Країна має великий розмір зовнішнього боргу, що становить 98,9 % від ВВП (2017 р.).

Міжнародні зв'язки України з Францією

Україна розширює політичні, економічні та культурні відносини з Францією. Уряд Франції відкрив кредитну лінію для України для використання в сфері ядерної безпеки та розвитку сільського господарства. Україна постачає Франції чорні метали, продукцію хімічної промисловості, текстиль, а Франція – продукцію хімічної промисловості, технічне обладнання, товари широкого вжитку.

Домашнє завдання:

1. Вивчити теоретичний матеріал лекції
2. Переглянути відеоматеріали та презентації за посиланнями

<https://sway.office.com/faDboGpPq20Ct717>

<https://youtu.be/8IJzZSVRpbU>

<https://youtu.be/VAD66Lfi0Mo>

<https://youtu.be/0IMzzuRB50M>

<https://youtu.be/DAtvupNKzEU>

<https://youtu.be/K5JEp8pjsqE>

<https://youtu.be/rLUt9fYqd8M>

<https://sway.office.com/KncnJKAiK6WS6iPq>

<https://youtu.be/w4DSq7BvxWs>

<https://youtu.be/LnbGdy3HENE>

[http://kolosok.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/kolosok_01_2018.pdf?](http://kolosok.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/kolosok_01_2018.pdf?fbclid=IwAR3tzOSk9g07t5TnP1gRhkwt1z5Sp_AK8mmUFE34d2l4W1b-2e71668bLjY)

[fbclid=IwAR3tzOSk9g07t5TnP1gRhkwt1z5Sp_AK8mmUFE34d2l4W1b-2e71668bLjY](http://kolosok.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/kolosok_01_2018.pdf?fbclid=IwAR3tzOSk9g07t5TnP1gRhkwt1z5Sp_AK8mmUFE34d2l4W1b-2e71668bLjY)

3. Пройти **тестування** за посиланням.